

KOMMISJONEN FOR
GJENOPPTAKELSE AV STRAFFESAKER

År 2008 den 23. oktober ble det i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker truffet avgjørelse i

Sak nr: 2008 00067

Kommisjonens medlemmer:

Janne Kristiansen (leder)
Ann-Kristin Olsen
Svein Magnussen
Birger Arthur Stedal
Ingrid Bergslid Salvesen

Parter:

Åge Vidar Fjell født 16.05.1951

mot

Den offentlige påtalemyndighet

Det ble truffet slik

AVGJØRELSE:

Statsadvokatene i Vestfold og Telemark satte den 30.08.1990 Åge Vidar Fjell (tidligere Åge Vidar Fjellkåsa), født 16.05.1951, under tiltale ved Agder lagmannsrett for overtredelse av:

I. Straffelovens § 233, første og annet ledd, for å

skjule en annen forbrytelse eller unndra seg straffen for en sådan å ha forvoldt en annens død.

Grunnlag:

Lørdag 10. februar 1990 ca. kl. 1800 på Olav Martinius Fjelds bopel i Høydalsveien 447 i Kilebygda i Skien, slo han Olav Martinius Fjeld i hodet med en stump gjenstand slik at Fjeld fikk en ca. 4,7 cm lang knusningsrift på venstre side av pannen. For å skjule denne forbrytelsen eller unndra seg straff skjøt han deretter fra kort hold med et haglevær Olav Martinius Fjeld i hodet. Fjeld døde umiddelbart.

II. Straffelovens § 229, første straffalternativ, for å ha skadet en annen på legeme.

Grunnlag:

Til tid og på samme sted som nevnt under post I å ha slått Olav Martinius Fjeld i hodet som der nærmere beskrevet.

III. Straffelovens § 257, for å ha borttatt en gjenstand som helt eller delvis tilhørte en annen, i hensikt å skaffe seg eller andre en uberettiget vinning ved tilegnelsen av gjenstanden.

Grunnlag:

På sted som nevnt under post II, dagen etter drapet som omhandlet der, borttok Åge Vidar Fjell i uberettiget vinnings hensikt fra Olav Martinius Fjelds jakkelomme dennes lommebok som inneholdt bl.a. ca. kr. 1.100,-

Ved Agder lagmannsretts dom av 20.09.1990 ble Åge Vidar Fjell dømt i samsvar med tiltalen til fengsel i 7 år. Påtalemyndigheten ble samtidig bemyndiget til å kunne anvende sikringsmidler overfor domfelte i inntil 10 år.

Avgjørelsen ble anket til Høyesterett hva gjaldt saksbehandlingen, lovanvendelsen og straffeutmålingen. Anken ble nektet fremmet ved Høyesteretts kjæremålsutvalgets beslutning av 29.11.1990.

Begjæring om gjenåpning av lagmannsrettens avgjørelse mot Åge Vidar Fjell ble fremsatt av advokat Jonny Sveen og privatetterforsker Tore Sandberg den 10.04.2008. Initiativet til begjæringen kom opprinnelig fra Prosjekt Felles Framtid (PROFF), som utøvde den fysiske sikringen av domfelte etter at han ble løslatt fra soning.

Advokat Jonny Sveen ble senere oppnevnt som forsvarer for Åge Vidar Fjell på det offentliges bekostning. Også advokat Ole-Martin Meland, som fungerte som hjelpeverge for domfelte på tidspunktet for fremsettelse av gjenåpningsbegjæringen, ble oppnevnt for å ivareta forsvaret og hjelpevergefunksjonen i forbindelse med kommisjonens behandling av Fjells begjæring om gjenåpning.

Straffesaksdokumentene har vært innhentet fra politiet. Kommisjonen har etterspurt lydopptak fra politiavhørene av Åge Vidar Fjell, der det ifølge straffesaksdokumentene ble foretatt lydopptak. Politiet har imidlertid opplyst at lydopptakene ikke har latt seg oppdrive. Kommisjonen har innhentet lyd- og videoopptak av et avhør privatetterforsker Tore Sandberg har foretatt av Åge Vidar Fjell. Påtalemyndigheten v/ statsadvokat Per Halsbog har gitt uttalelse til domfeltes begjæring. Uttalelsen er forelagt forsvarer for bemerkninger, uten at det har innkommet noen merknader. Erklæringene fra professor dr. philos, psykolog Roald A. Bjørklund, som er innhentet av privatetterforsker Sandberg og vedlagt gjenåpningsbegjæringen, er forelagt Den rettsmedisinske kommisjon til uttalelse. Den rettsmedisinske kommisjonen avga uttalelse 15.08.2008, og partene er gjort kjent med denne uttalelsen. Kommisjonen har i tillegg innhentet domfeltes legejournal for perioden 01.02.1990 til 01.04.1990 ved voksenpsykiatrisk sykehusavdeling ved Telemark Sentralsykehus.

Sakens faktum

Sakens faktum slik retten har lagt dette til grunn i tilknytning til straffeutmålingen, fremkommer som følger på side 28 – 30 i Agder lagmannsretts dom av 20.09.1990:

Tiltalte er oppvokst i Kilebygda i Skien der han bodde sammen med sine foreldre og to eldre søsken. Han er psykisk utviklingshemmet, som sannsynligvis skyldes en hjerneskode som oppsto under fødselen.

Han må anses å høre hjemme i kategorien ”lettere utviklingshemmet” (diagnosesystem ICD 9) med en IQ – verdi mellom 70 og 60, og da nærmere 60 enn 70. De siste 8 årene har han bodd alene. Han har hatt hjemmehjelp en gang i uken, men for øvrig har han klart seg selv. Etter at han ble dømt for vinningskriminalitet i 1980, ble det oppnevnt støttekontakt for ham. Vedkommende har senere besøkt ham jevnlig et par ganger i måneden.

Tiltalte har i mange år gitt uttrykk for sterk motvilje overfor avdøde Olav Fjeld, som han mente til stadighet plaget og irettesatte ham. Lagmannsretten legger imidlertid til grunn at Olav Fjeld som var nabo av tiltalte, forsøkte å hjelpe og rettleder tiltalte når han så at det var påkrevet, og da kanskje særlig etter at tiltalte ble boende alene etter at begge foreldrene var døde.

Den 10. februar i år gikk tiltalte over til avdødes eiendom og låste seg inn i ett av våningshusene på gården. Han visste fra før av hvor nøkkelen var gjemt. Han har ved en anledning til politiet oppgitt at han tok seg inn i huset fordi han ville se på utsikten i 2. etasje, som han etter tidligere besøk satte stor pris på.

Mens han oppholdt seg i et soverom i 2. etasje, kom Olav Fjeld hjem etter å ha vært bortreist fra dagen før. Han må ha skjønnet at det kunne være uvedkommende i huset ettersom han fant hoveddøren ulåst, og gikk opp i 2. etasje der han fikk øye på tiltalte, som sto gjemt bak en dør. Tiltalte grep da en murstein som lå på en ovn like ved der han sto, og slo Olav Fjeld i hodet med mursteinen 2 – 3 ganger slik at han falt i gulvet. Olav Fjeld ble truffet i pannen og blødde sterkt fra såret.

Tiltalte ble etter dette redd og fryktet at han ville bli meldt til politiet. Dette var grunnen til at han senere skjøt Olav Fjeld med haglegeværet som han hadde funnet på et annet soverom. Samme sted hadde han funnet ammunisjon som han ladet haglegeværet med før han gikk ned i 1. etasje, der drapet ble begått.

Hvor lenge Olav Fjeld ble liggende etter å ha blitt slått overende, eller om han en stund har vært bevisstløs, hvilket de rettsmedisinske sakkyndige ikke kunne se bort fra, er uvisst. Senere gikk han imidlertid ned på kjøkkenet i 1. etasje og bort til vasken der han bøyde seg ned, sannsynligvis for å vaske av seg blodet i ansiktet. Mens han sto slik, listet tiltalte seg inn på kjøkkenet og stilte seg opp like bak Olav Fjeld. Deretter avfyrte han skuddet på kloss hold mot hodet til Olav Fjeld, som falt om og døde umiddelbart.

Dagen etter drapet, gikk tiltalte tilbake til åstedet og stjal en lommebok som han fant i jakken som avdøde hadde på seg.

Domfeltes hovedanførsler

Advokat Jonny Sveen har i sitt skriv av 10.04.2008 vist til privatetterforsker Tore Sandbergs rapport av samme dato som grunnlag for gjenåpningsbegjæringen. Rapporten, som er på 210 sider foruten flere vedlegg, er vurdert i sin helhet av kommisjonen.

I rapporten anføres det prinsipalt at det foreligger nye bevis i saken som både enkeltvis og samlet synes egnet til å føre til frifinnelse av Fjell, jf. straffeprosessloven § 391 nr. 3. Subsidiært anføres det at saken bør gjenåpnes fordi det er tvilsomt at den avsatte dommen er riktig, og fordi det gjør seg gjeldende tungtveiende hensyn som tilsier at spørsmålet om Fjells skyld bør bli prøvd på nytt, jf. straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Kommisjonen viser til privatetterforsker Tore Sandbergs rapport for en fullstendig redegjørelse for de forhold som er påberopt i gjenåpningsbegjæringen.

De enkelte forhold som anføres som grunnlag for gjenåpning, er sammenfattet i rapporten side 206 – 209. (Henvisingene til rapportens hoveddel er av forenklingmessige grunner redigert bort, der slik redigering ikke har gått utover innholdet.):

Nye bevis — jfr. straffeprosessloven § 391 nr. 3

Blant de nye bevis som legges fram er

- Vitneforklaring datert 13.12.2006 fra sakens lagrettemedlem og meddommer, Berit Synnøve Pedersen, som forklarer at hun — på bakgrunn av saksdokumenter som ikke var kjent for den dømmende rett og som er fremlagt for henne i gjenåpningssaken — ikke kan

utelukke at dommen hadde fått et annet utfall om slike opplysninger hadde vært kjent for den dømmende rett (...).

- Dokumentasjon av at domfeltes forsvarer og den dømmende rett ikke ble gjort kjent med at det forelå vitneforklaringer om at andre personer enn domfelte har opptrådt truende med haglegevær i nærområdet til drapsåstedet vel et halvt døgn før det antatte drapstidspunkt. Se bekreftelse fra kontorsjef Berit Holm ved advokatfirmaet Hestenes og Dramer & Co (...). Se også (...) om to vitner fra Mandal som opplevde haglemannen i nærområdet til drapsåstedet.
- Dokumentasjon av at opplysning om at en navngitt person var kjent med at det hadde vært “et jævlig blodbad” ikke ble kjent for forsvarer og dømmende rett til tross for at uttalelsen falt på offentlig sted i Skien før drapet i Kilebygda var kjent. (...).
- Dokumentasjon av at heller ikke opplysningen om “jævlig blodbad”-uttalelsen var blitt gjort kjent for den dømmende rett og for forsvarer — jfr. opplysning fra kontorsjef Berit Holm, (...).
- Rapport av 12.06.1990 fra Norsk Forsvarsteknologi as v/Thor Dehnæs (Salgssjef Håndvåpen) som bekrefter at det er lite som tyder på at noe av innsendt materiale fra politiet med sikte på å avklare om dette kunne være rester av et haglegevær kunne stamme fra et våpen. Rapporten er dokumentert (...). Innsendingen av det omtalte materialet har åpenbart til hensikt å avklare om noe av materialet kunne stamme fra en påstått destruksjon av drapsvåpenet (et haglegevær) med vinkelsliper og smergelmaskin — angivelig utført både utendørs og inne i domfeltes bolig.
- Gjennomgang av rettsboka dokumenterer at den omtalte rapporten fra Norsk Forsvarsteknologi as ikke ble fremlagt for dømmende rett (...).
- Dokumentasjon av at det i lagretten har vært en oppfatning av at en destruksjon av et haglegevær ved å smergle det bort ikke ville etterlate seg metallspion og mindre deler av våpenet — jfr. skriftlig forklaring av 13.12.2006 fra lagrettemedlem Berit Synnøve Pedersen til rapportskriver, (...). På vegne av domfelte anføres det at dette må anses å være en feiloppfatning som kan ha hatt vesentlig betydning for lagrettens vurdering av et bevisement som etter Pedersens forklaring kan ha hatt vesentlig betydning for vurderingen av skyldspørsmålet i saken.
- Skriftlig forklaring fra navngitt vitne om at det skal ha kommet uttalelse fra en person om at drapsvåpenet skulle ha vært oppbevart på et nærmere angitt sted (...). Etter politiavhør er opplysningene avvist av den omtalte personen (...).
- Rapport datert 22.08.2005 fra Roald A. Bjørklund, professor i psykologi ved Psykologisk Institutt, Universitetet i Oslo. Bjørklund konkluderer med at den diagnosen som ble stilt av psykolog under hovedforhandlingen i straffesaken mot domfelte under enhver omstendighet anses “...å være for optimistisk med hensyn til velfungerende funksjonsevne... “. Mens domfelte under

hovedforhandlingen fikk en diagnose som tilsvarer lett psykisk utviklingshemming, har psykologer og fagpersonell som har hatt langt mer omfattende kontakt med domfelte over tid kommet til at domfelte på ingen måte har funksjonsevne forenlig med lett psykisk utviklingshemming. Professor Bjørklund konkluderer med at den verbale funksjonsevnen til domfelte synes å avvike sterkt fra diagnosekriteriene for lett psykisk utviklingshemming. (...).

- Tilleggsrapport datert 04.04.2008 fra professor Roald A. Bjørklund som svar på et spørsmålsskriv fra rapportskriver etter en hendelse i Dyreparken i Kristiansand. Etter denne hendelsen konkluderer professor Bjørklund med at

*“...Jeg har kommet til at det også er sterkere holdepunkter for diagnosen **F72 Alvorlig psykisk utviklingshemming** i og med at Fjell ikke synes å være påvirket av eller i stand til samme dag å erindre en såpass spesiell hendelse som fotograferingen av ham selv i Sabeltann-kostyme. Jeg opprettholder hovedkonklusjonen om at den diagnosen som ble gitt i 1990 var for optimistisk med hensyn til velfungerende funksjonsevne...”*

- Vitneforklaringer som bekrefter at Åge Vidar Fjell i annen sammenheng — der han har vært beskyldt for å ha stjålet — uriktig har tilstått tyverier selv om gjenstandene som angivelig skulle ha vært stjålet, av eieren ble gjenfunnet hjemme hos eieren selv eller viste seg å tilhøre Fjell.

Tvilsomt om dommen er riktig — jfr. straffeprosessloven § 392, 2. ledd

På vegne av domfelte anføres at samtlige punkter som i begjæringen påberopes som nye bevis, også må anses å gjøre det tvilsomt om den avsagte dom over Åge Vidar Fjell er riktig — jfr. straffeprosessloven § 392, 2. ledd. Dessuten anføres bl.a. følgende bevis og omstendigheter:

- Åge Vidar Fjell ble forhåndsdømt av en massiv omtale i avisene med oppslag som **“Vitne røpet seg?”**, **“Drepte med kaldt blod”**. I enkelte oppslag var det fullt navn og bilde av Fjell. (...).

- Forhåndsdømmingen fortsatte ved at politiet unnlot å gjøre forhørsrett, forsvarer og dømmende rett kjent med dokumenter og opplysninger som indikerer andre gjerningsmenn enn Åge Vidar Fjell. Dette var opplysninger som var kjent for politiet flere dager før Åge Vidar Fjell ble pågrepet og varetektsfengslet — slik som haglemannen som truet to bilister fra Mandal i nærområdet til drapsstedet og mannen i Skien by som umiddelbart etter likfunnet i Kilebygda flere ganger uttalte at “det var et jævlig blodbad”. Ved at disse opplysningene bare var kjent for politiet avsa forhørsretten fengslingskjennelse der retten den 19.02.1990 — seks dager etter likfunnet — fastslo at *“...Det foreligger ingen bevis i saka som taler for at mistanken vil kunne rettes mot andre enn siktede...”* (...).

- Opplysninger gitt til aviser om at domfelte hadde ringt rundt i bygda og fortalt at Olav var skutt før politiet visste at Olav var skutt er ikke korrekt. Politiets egen utrykningsrapport viser at politiet hadde observert en innskuddsåpning i avdødes hode før de samme polititjenestemennene gikk fra åstedshuset via en nabo og til Åge Vidar Fjell. (...). Det var dessuten politiet som fortalte Fjell at naboen var død (...).
- I perioden fra 13.02.-22.03.1990 ble Åge Vidar Fjell avhørt 17 ganger i til sammen mellom 55 og 60 timer. Ved ingen av disse avhørene var Fjell bistått av advokat eller andre (...).
- Mens politi og påtalemyndighet har fremholdt at domfelte har avgitt detaljerte politiforklaringer med et innhold som bare en gjerningsmann kan kjenne til, viser rapportskrivners gjennomgang av domfeltes forklaringer til politiet at dette ikke er korrekt. (...).
- Åge Vidar Fjell veksler gang på gang fram og tilbake i politiforklaringene mellom å benekte at han har noe med drapet å gjøre og å innrømme drap. Det fremgår en serie tilfeller at Fjell “tilstår” detaljer i tilknytning til handlinger forut for drap, selve drapet og påfølgende handlinger som er åpenbart uriktige og som dessuten politimannen som avhører Fjell selv reagerer på og fastslår er uriktige tilståelser.
- Drapsvåpenet er ikke funnet. Når Fjell tilstår drapet, har han fem forskjellige versjoner på hvor han drapsvåpenet kom fra: - 1. I avhør den 19.02.1990 forklarer ÅVF [Åge Vidar Fjell] at han tror at gjerningsmannen “... vil skylde på meg og har gjemt den på eiendommen min... ... den kan ligge under vedlagrene mine bak låa...” — 2. Før ÅVF “plasserer seg selv” som gjerningsmann forklarer han i avhør den 20.02.1990 at han kan “se “ at gjerningsmannen “...har brukt hagla til Olav og satt den tilbake igjen... ... ved siden av ammunisjonsskapet...” (på et lagerrom i 1. etasje i åstedshuset) — 3. ÅVF forklarer den 26.02.1990 at han hadde brutt seg inn i ei hytte ved Kilevannet — tatt med seg ei hagle — og at han etter drapet hadde brutt seg inn i samme hytta og satt våpenet på plass igjen. Ved nærmere undersøkelse ble hverken hytta eller våpenet funnet. — 4. Etter at versjon 3 er tilbakevist forklarer ÅVF 28.02.1990 at han har brutt seg inn i hytta til Kåre Andersen og tatt ei hagle tilhørende Andersen. Denne hagla skulle han senere ha ødelagt ved å bruke vinkelsliper og smergelmaskin. Det er i saken ingen opplysning om at Kåre Andersen savner en hagle. — 5. I avhøret den 19.03.1990 kommer den femte versjonen. Nå tar ÅVF Olavs hagle i 2. etasje — på Isaks rom hvor ÅVF angivelig visste at det lå ei dobbeltløpet hagle. Han sier han tok med seg hagla.
- Gjennom 14 avhør beskriver Åge Vidar Fjell en drapshandling som begynner og slutter i 1. etasje — uten at noen del av “handlingen” er lagt til 2. etasje. Dette er i strid med tekniske funn. Olav Martinius Fjeld er først blitt angrepet i 2. etasje der det er blodspor. På vei ned

trappen til 1. etasje har offeret avsatt sine egne fottøyavtrykk i offerets blod. Først i det 15. avhøret den 19.03.1980 plasserer Åge Vidar Fjeld noen del av forbrytelsen i 2. etasje — etter at politimannen aktivt har “styrt” siktede til å snakke om 2. etasje.

- Åge Vidar Fjelds forklaringer er i strid med en rekke andre tekniske bevis i saken. Han forklarer etter hvert at han har vært inne i huset og sett den drepte. - 1. Hans beskrivelse av hvordan liket lå er orientert stikk motsatt av hvordan det faktisk lå. - 2. I 2. etasje var offeret slått i hodet med en murstein — Åge Vidar Fjell vet ikke hva slags gjenstand det er snakk om, men han sier at den var 1 meter lang. — 3. Han sier at han fant røde patroner som han skjøt med, mens hylsen til drapspatronen var grønn. — 4. Han sier han fant Olav Martinius Fjelds haglegevær (som var kaliber 12) og skjøt med den — mens drapspatronen var kaliber 16. — 5. Han forklarte at drapsofferet etter skuddet falt framover, altså på magen — liket av Olav Fjeld ble funnet med ansiktet opp. Se gjennomgang av i alt 43 punkter i [rapporten]. Han forklarer at han etter å ha funnet Olav Fjeld død på kjøkkenet fant kjøkkendøra låst, at han låste opp og at han hadde gått ut kjøkkendøra. Dette stemmer dårlig med at politiet fant denne døra låst og at det ikke var noen nøkkel i døra.

- En gjennomgang av avisreportasjer om Kilebygda-drapet viser at en serie tilsynelatende avslørende detaljer som fremkommer i Åge Vidar Fjells politiforklaringer, var allment kjent før Fjell forklarte seg: - 1. Han forklarte at han hadde sett Olav Fjelds koffert på verandaen ved hovedinngangen. Det er korrekt. Denne opplysningen var allment kjent gjennom reportasje i Porsgrunns Dagblad allerede dagen etter likfunnet (...). — 2. Han forklarte at hovednøkkelen sto i døra i hovedinngangen. Det er korrekt. Også denne opplysningen fremkom av samme avisreportasje (...). — 3. Han forklarte at gjerningsmannen hadde dekket til offeret med regnfrakk. Dette er korrekt. Også denne opplysningen var allment kjent gjennom avisreportasje i Varden to dager etter likfunnet (...). — 4. Han forklarte at liket av Olav Fjeld var funnet på kjøkkenet. Dette er korrekt. Det var allment kjent gjennom flere avisreportasjer (...). — 5. Han forklarer at han hadde sett bena til avdøde (og at den omtalte frakken altså ikke dekket avdødes ben). Opplysningen om bena er korrekt. Dette var også allment kjent gjennom avisreportasje i VG dagen etter likfunnet.

- Nyere erfaring i alvorlige straffesaker der ressursvake personer har tilstått forbrytelser de så dømmes for, tilsier at faren for falske tilståelser enkelte ganger har vært undervurdert i rettsapparatet. Åge Vidar Fjells tilståelser har klare likhetstrekk med flere slike saker som etter begjæring om gjenopptakelse har endt med at sakene er blitt tillatt gjenopptatt. Det er så avsagt frifinnelsesdommer. Vi viser her til de drapssakene mot nå avdøde Fritz Moen i Frostating lagmannsrett (...). Det anføres på vegne av domfelte at flere av de bevisanalyser Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker har lagt til grunn, er

direkte sammenlignbare med Åge Vidar Fjells sak. Vi viser også til Eidsivating lagmannsretts dom i 1984 mot Knut Trygve Halvorsen fra Fredrikstad-området. Etter begjæring om gjenopptakelse ble Halvorsen i 2002 frifunnet i Borgarting lagmannsrett for voldtekt mot ei 10 år gammel jente. Også i Halvorsen-saken argumenterte politi/påtalemyndighet — i likhet med i Åge Vidar Fjells sak — med at den ressursvake Halvorsen hadde avgitt forklaringer som bare en gjerningsmann kunne kjenne til.

Påtalemyndighetens anførsler

Kommisjonen anmodet påtalemyndigheten om å inngi uttalelse til gjenåpningsbegjæringen. Slik uttalelse ble gitt 09.06.2008 av statsadvokat Per Halsbog, som aktorerte straffesaken mot Åge Vidar Fjell for Agder lagmannsrett i 1990. Uttalelsen uten vedlegg gjengis nedenfor i sin helhet. (Henvisninger til dokumenter og sidetall er i hovedsak redigert bort.):

Forholdet mellom avdøde og domfelte:

Avdøde og domfelte var i slekt, var naboer og bodde ca. 200 meter fra hverandre. Det foreligger motstridende opplysninger om forholdet dem imellom, men overveiende synes det å ha vært negativt ladet. (...). En lang rekke vitner har (...) forklart seg om hva de har blitt fortalt direkte av Olav Fjeld vedrørende Fjelds låserutiner, skjulested for nøkler, uregelmessigheter ved funn av nøkler Fjeld har gjort etter at han har låst og lagt nøkkelen på faste steder, angivelige besøk i det gamle huset når han selv har vært borte og at det aldri har vært tale om tegn til innbrudd (brytespor etc.). Videre om angivelige pengetyverier fra det gamle huset under Fjelds fravær, Fjelds planer om å legge en felle for gjerningsmannen og at Olav Fjeld til en rekke vitner direkte har angitt Åge Vidar Fjell som mistenkt for ulovlige besøk i huset og pengetyverier. I tillegg har flere vitner klart fått forståelsen av at Olav Fjeld mistenkte Åge Vidar Fjell uten at hans navn har vært direkte nevnt. I enkelte vitneavhør har Åge Vidar Fjell's kjøp av traktordekk og konflikt vedrørende en kassert telefon/kraftstolpe vært et tema.

Voldelig og/eller aggressiv adferd hos domfelte:

Dette har vært ett blandt mange tema i gjenåpningsbegjæringen. Bortsett fra ett tilfelle, (...), hvor primærkontakt Terje Sundbø forteller om et tilfelle hvor domfelte slo mot ham med armen og en knyttet neve, er det fra staben ved PROFF ikke opplyst om voldsbruk fra domfeltes side. Heller ikke hjemmehjelpen, Karin Eikåsen, har observert aggresjon hos domfelte (...).

Det minnes om foreliggende opplysninger i saken med dette som tema. Først dok. VI/1 9 s. 2 i 2. avsnitt, hvor det står følgende i vitnet Gunnar Lunds politiforklaring i forbindelse med at Lund og hans kone hadde blitt oppringt av domfeltes foreldre: “De bad da vitnet komme med en gang fordi siktede gikk berserk og knuste gjenstander og slo foreldrene.” Videre vitnet Hans-Arne Grønstens forklaring (...): “Vitnet har ikke sett at han slo sine foreldre, men har flere ganger blitt tilkalt når han har gjort dette”. Berit Grønsten (søster av domfelte) har til politiet forklart (...): “Vitnet vil si at Vidar er hissig og sint- og hun er ikke trygg på ham. Hun er rett og slett redd ham, og ville aldri vært alene med ham. Frykten for dette, begrunnes med at han har ofte slått foreldrene mens disse levde. Dette har vitnet selv sett - og foreldrene har også fortalt dette”. Og (...): “Vitnet vil også oppl. at Vidar slo til henne med knyttet hånd i ansiktet, da hun besøkte broren i fjor høst”. På samme side forklarer vitnet at hun selv ikke anser sin bror som tilregnelig når han er sint og hun vet ikke da hva han kan gjøre. Forholdet mellom sin bror og Olav Fjeld karakteriserer hun som “meget dårlig”.

Endelig vises det til domfeltes bror, Arne Fjeldkåsa’s forklaring (...): “Vitnet forklarer at han i det siste året mener å ha observert en gradvis forverring av Åge Vidars mentale tilstand”, og lenger nede [...]: “Det vitnet nå begynte å legge merke til, var en mye “hardere” holdning fra Åge Vidars side. Noe han mente han kunne se på øynene hans. Før kunne vitnet klare å få ham til å etterkomme ting som han ble bedt om, eller han vek unna hvis han ble konfrontert med ubehageligheter. Dette gjorde han ikke nå lengre. Nå trakk han seg ikke lengre unna, og som sagt så virket han mye mere bitter og hard, og vitnet mener det i første omgang har vært ham bitterheten til Åge Vidar har blitt rettet mot”.

Domfelte og hans forklaringer:

Politiet var fra begynnelsen klar over at domfelte var tilbakestående og at hans forklaringer bar preg av dette. Det vises til (...) rapportskrivners merknader v/p.b. Steinar Hynne, hvor det bl.a. heter: “Vitnet forklarer seg enkelte ganger kun i enstavellesord og han hopper fra den ene tingen til den andre. Han kommer tidvis med setninger som er tatt helt ut av sammenhengen”. Videre (...) rapportskrivners merknader v/p.b. Rolf Christiansen, hvor det bl.a. heter:

“Konklusjonen er at han gir en usammenhengende og forvirret forklaring som det ikke kan festes lit til”. Man ser at ovennevnte karakteristikk også gjelder i større eller mindre grad i påfølgende avhør av domfelte, se (...) rapportskrivners merknader v/Christiansen. Dette betyr etter påtalemyndighetens mening likevel ikke at domfeltes forklaringer må sees bort fra.

Allerede nå gjøres det klart at påtalemyndigheten ikke legger vekt på domfeltes forklaringer om og beskrivelser av åstedets planløsning, møblering etc. som bevis for at han er gjerningsmannen. Dette er kunnskap han meget vel kan ha erhvervet under tidligere reglementerte eller ureglementerte besøk i bygningen.

Det som er av interesse er 3 forhold: For det første **(a)** hva domfelte forklarte om detaljer fra åstedet han ikke kunne vite uten å være gjerningsmannen. La oss tenke oss en **teoretisk** mulighet for at han ikke er gjerningsmannen, men har vært inne på åstedet etter drapet, men før det ble oppdaget, og således kommet med detaljer om en forbrytelse han ikke har forøvet. I et slikt perspektiv er hans forklaringer om likets plassering, bekleddning og regnfrakken som dekket liket derfor av mindre interesse. For det andre **(b)** er det viktig å merke seg utsagn han har kommet med om hva han tenkte om situasjonen rundt gjerningstidspunktet iflg. egne forklaringer. For det tredje **(c)** er det også relevant å se på de etterfølgende forhold med hensyn til hva han har forklart om å skjule haglgeværet i åpningen i grunnmuren på huset sitt, angivelig smergling av haglgeværet, brenning av skjefte og klær.

a)

Domfelte har forklart seg om hendelsesforløpet ut fra “synske evner” hvordan gjerningsmannen gikk frem i forbindelse med drapet. I andre tilfeller har han forklart om seg selv som gjerningsmann. Selv om det er divergenser i avhørene av domfelte, har han forklart at Olav Fjeld ble slått i hodet i 2. etasje (...). Selv om han har forklart seg om forskjellige gjenstander, synes det klart at han ikke kan ha visst dette, med mindre han hadde vært der. Åstedsundersøkelsen bekrefter denne del av hendelsesforløpet. Videre har han forklart om hva som skjedde i kjøkkenet (...): “Mannen fulgte etter og da Olav står opp mot oppvaskkummen, går mannen bak Olav og holder hagla nærme bakhodet til Olav og skyter ham i hodet bakfra”. Videre (...): “R: Hvor gikk Olav? S: Han gikk rett inn på kjøkkenet? R: Hvorfor gikk han dit tror du? S: Han skulle vaske av seg blodet ved vasken der og han rakk ikke det før jeg gikk etter han som en detektiv og holdt hagla mot ham som på krimfilmene mot bakhodet -, ti cm. fra hodet. Olav var nesten borte ved vasken og jeg var like innenfor dørstokken og jeg siktet på ham bakfra, men ville bare skremme han og ville ikke skyte han, men så gikk dritthagla av”. Også denne delen av forklaringen om hendelsesforløpet stemmer meget godt med hva åstedsundersøkelsen viser.

b)

Det vises først til ett punkt hvor domfeltes forklaring er påfallende konsistent. Det er hva Olav skal ha sagt da han oppdaget domfelte i huset. Iflg. domfelte sa Fjeld (...): "Olav fikk se ham og sa: "Hva faen gjør du her?". (...) "Faen, hva gjør du her?" og (...): "Faen, hva gjør du her?". I avhør av domfelte (...) heter det bl.a.: "Mannen må være en som er lei av sjikane og ville hevne seg. Olav har sikkert fornærmet ham", og (...): "Olav var alltid hyggelig mot siktedes foreldre og søsken, men allerede helt fra han var liten har Olav plaget ham". (...): "R: Du sier hagla gikk av, er det riktig? S: Nei, jeg hadde ikke noe valg jeg, enten skulle jeg bli tyrannisert eller skulle han. Jeg fyrte av ti cm fra bakhodet hans jeg. Han har tyrannisert meg i femogtyve år". I tillegg minner en om domfeltes telefonoppringninger til (...) Karl Andersen og hans kone 13.02.90 ca. kl. 10.45 hvor domfelte sa "Olav er drept. Han er skyten". Likeså til (...) Karin Eikåsen 13.02.90 ca. kl. 11.00 hvor han meddelte at Olav Fjeld var "skyten", og at han i avhør med politiet samme dag (...) brukte uttrykket "mord".

c)

Innledningsvis nevnes at "Det var ingen spor etter innbrudd i huset", jfr. åstedrapport (...). Drapsvåpenet er ikke funnet. Det er heller ikke funnet spor som positivt kan knyttes til det. Men det er gjort funn som er av interesse mht. hva domfelte har forklart. Domfelte har forklart seg om hullet i kjellermuren, (...), smergling av haglgevær, (...), brenning av skjefte, (...) og brenning av klær m.v., (...). Det understrekes at de påviste funn ikke er identifisert som gevær- eller skjeftefragmenter, og det kan heller ikke fastslås at de påviste funn av brente gjenstander (herunder en dongeribukse) er benyttet i forbindelse med drapet. På den annen side må det fastslås at det ikke er motstrid mellom funn og forhold domfelte har forklart seg om.

Om ettermiddagen/kvelden 13.02.90 foretok pok. Per Tore Bjartheim et søk ved åstedet og også i området rundt domfeltes bolig (...). Her observerte han en **lufteglugge** på ca. 15 x 15 cm, tett med Rockwool og en sten. "I snøen ved veggen gikk det ferske spor fram til luken. En del av isolasjonsmaterialet lå på bakken og sporene som gikk inn til luken fortsatte derfra og nordvestover en sti som gikk nedover bakken til oppkjørselsveien til gården. —". Bjartheim sluttet at sporene var ferske, da " - det nylig hadde snødd og det var ikke snø i sporene." Det er opplyst at det før snefallet var barmark i Kilebygda, jfr. oversiktsrapport (...), rapport av 14.02.90 v/Terje Gautefall (...), samt (...) væroversikt fra Meteorologisk institutt. Det fremgår av Kripos undersøkelsesrapport av 19.06.90 (...): "Ved de foretatte undersøkelsene hos siktede Åge Vidar Fjeld er det ikke funnet spor som med sikkerhet kan tilbakeføres til haglgevær eller haglpatron." Drapsvåpenet er ikke funnet. Det er heller ikke funnet spor som positivt

kan knyttes til det. Men det er gjort funn som er av interesse mht. hva domfelte har forklart.

Åstedsrapport (...) D-6: Forkullede trebiter fra bålrester ved gårdsplassen (fra siktedes bopel). Ad. påstått **brenning av skjefte** ble det iflg. KRIPOS rapport om laboratorieundersøkelse av 16.05.90 (...) undersøkt noen "delvis forkullede trebiter", hvorav iflg. KRIPOS på grunnlag av mikrostrukturen, fant 3 av prøvene å være løvtrevirke (hardved). "Slik hardved kan være egnet til f. eks. kolbemateriale." Prøvene ble deretter sendt Landbrukshøgskolen i Ås, Institutt for skogfag, Seksjon treteknologi, som (...) v/Bohumil Kucera, (som mottok prøvene i midten av juni 1990), kom frem til at alt tydet på at prøvematerialet skrev seg fra en lønneart, og at de tre prøvene kom fra samme treslag. 3 lønnearter er omtalt; 1) Spisslønn (*Acer platanoides*, 2) Platanlønn (*Acer pseudoplatanus*, og 3) Naverlønn (*Acer campestre*), (...). Utbredelsesområdene fremgår av rapportens s. 6. Konklusjonen (...): "De analyserte treprøver stammer fra spisslønn — *Acer platanoides* eller fra platanlønn — *Acer pseudoplatanus*. Virke fra begge disse arter brukes vanlig i Europa, bl.a. til produksjon av våpenkolber."

Med henblikk på **smergling av haglggevær** hadde domfelte både vinkelsliper og smergelmaskin (...), det er påvist skjærespor i berg (...) samt slipeskader i tang (...). Det ble gjort forsøk med nedsliping av haglggevær (...), hvor det tok ca. 4 minutter å slipe bort 1 cm av løpene på et dobbeltløpet haglggevær. Vedrørende **brenning av klær** m.v. ble det gjort funn av brannskadde rester av dongeribukse, beslag D-14, (...).

0-dokumenter:

0-dokumenter (ikke personaliadokumenter som føres som dok. 0/1 osv.) omfatter vitneavhør, egenrapporter mv. som av politiet ikke antas å ha noen avgjørende betydning for saken. Disse dokumentene legges og føres derfor ikke i originalsaken, men oppbevares særskilt. Dette for å gjøre originalsaken mer oversiktlig, og var tidligere en helt vanlig prosedyre i forbindelse med redigering og føring av saksdokumenter. Det fremsettes i begjæringen påstander om at politiet skal ha holdt disse dokumentene tilbake for forsvareren, forhørsretten og lagmannsretten. Det vises først til advokat Jonny Sveens begjæring av 10.04.08 (...): "Jeg vil imidlertid knytte en kort merknad til de såkalte 0-dokumenter som synes å ha vært **unntatt fra** daværende forsvarer, høyesterettsadvokat Olav Hestenes, **sin viten.**" (uthevelse gjort av [statsadvokat Halsbog, jf. også nedenfor]). Og videre (...): "Det forhold at så vidt sentrale opplysninger **ikke tilfløt forsvarer** og dermed ei heller retten, gjør at fra denne side hevdes at saken mot Åge Vidar Fjell ble avgjort i strid med den europeiske

menneskerettighetskonvensjonen artikkel 6.” (...) Sandberg [skriver] bl.a.: ”- men også at politiet har **holdt bevis** om mulig annen/andre gjerningsmann/menn **tilbake** overfor forsvarere, Skien og Porsgrunn forhørsrett og under hovedforhandlingen i Agder lagmannsrett.”. Videre, (...): “**Heller ikke** dette dokumentet **kan ha vært gjort tilgjengelig** for forsvarere eller de domstoler som har behandlet saken mot siktede i forhørsrett og i hovedforhandling.”. Og videre (...): “**Politiet har holdt tilbake informasjon...**”. Skulle dette stå uimotsagt, kan det lett skapes inntrykk av bevisfusk fra politiets side, hvilket i seg selv nok vil være straffbart. Kontorsjef Berit Holm i advokatfirmaet Hestenes og Dramer & Co, skriver følgende i sin e-mail av 18.08.05 (...): “Det er vel heller tvilsomt om vi har hatt 0-dokumentene i det hele tatt. **Det var ikke så vanlig at vi mottok disse** — bortsett fra personalrapportene.”. 0-dokumentene ble ikke fremlagt for retten av aktoratet, fordi de ble ansett som irrelevante, (...), idet de ikke er omhandlet i protokollatet fra hovedforhandlingen i Agder lagmannsrett. Men var de unntatt, holdt tilbake eller gjort utilgjengelig av politi og påtalemyndighet? Det vises til (...) oversiktsrapport ved Olaf Seljesæter, KRIPOS. Det må være uomtvistelig at denne rapporten vedlå sakens originaldokumenter og således var kjent for forsvarer. Av side (...) fremgår følgende: “**Blant dokumentene finnes en del avhør som ikke synes å ha relevans til saken, og disse er merket 0.** Saken for øvrig er redigert og ordnet etter følgende system.” Forsvarer hadde følgelig kunnskap om 0-dokumenter som det stod ham fritt å be om innsyn i.

Lydopptak som ikke finnes

Det eksisterte på angjeldende tidspunkt ingen regler eller praksis i norsk strafferett for lyd-, eller for den saks skyld billedopptak av avhør, hverken av siktede eller vitner. Heller ikke i dag finnes, så vidt undertegnede bekjent, noen lovhjemmel eller etablert praksis for slikt. Så kan man selvsagt diskutere hvorvidt dette er ønskelig eller ikke. De aktuelle lydopptak skal referere seg til den innledende samtale etterforskerne hadde med domfelte på hans bopel. Dette får stå for undertegnede regning og risiko, men jeg antar at lydopptak var foretatt på diktafon, for på denne måte å ha det sikreste og beste grunnlag for en riktig gjengivelse i rapport når man kom tilbake til kammeret og skrive ut avhøret, og at kassetten senere er benyttet til videre bruk. Det kunne selvsagt være interessant å ha muligheten til å avspille de nevnte lydopptak (og slik sett beklagelig at de ikke lenger finnes), men at dette skulle innebære noe argument for gjenåpning, kan ikke påtalemyndigheten se.

Falske tilståelser

Om de saker som det er henvist til i begjæringen(s) (...) (henholdsvis Fritz Moen-saken og Halvorsensaken) har jeg ikke hatt annet materiale til denne uttalelsen enn det som er angitt i begjæringen. Fritz Moen ble etter gjenopptagelse av sakene frifunnet for dem. Når det gjelder Halvorsen, oppfatter jeg det slik at han ble frifunnet for ett av forholdene. Uansett, det som synes å adskille de nevnte saker fra vår sak, er at det ikke var noen "forhistorie" mellom de dømte og ofrene i Moen-saken og saken mot Halvorsen. I saken mot Age Vidar Fjell er det derimot dokumentert gjennom tallrike vitneavhør et naboforhold mellom Åge Vidar Fjell og Olav Fjeld som det må være grunnlag for å karakterisere som konfliktfylt.

Initiering av gjenåpningsbegjæringen og forklaringer av ansatte ved PROFFsenteret, opptatt av Tore Sandberg

Det fremgår av begjæringen(s) (...) at det var PROFF som tok initiativet til å begjære saken gjenopptatt. Representanter derfra tok kontakt med advokat Jonny Sveen, som i sin tur kontaktet Tore Sandberg.

Bakgrunnen for PROFFs initiativ skal, foruten domfeltes stadige utsagn om at "jeg er ingen morder", ha basert seg på de ansattes inntrykk av Åge Vidar Fjell, så vel med hensyn til hans manglende evne til å skjule spor etter for eks. ureglementert å ha forsynt seg med mat, at han ved i hvert fall ett tilfelle skal ha erkjent å ha tatt et plagg som det senere viste seg en av de ansatte selv hadde (altså tilstått noe han ikke hadde gjort). Videre at man (med unntak av ett tilfelle) ikke oppfattet ham som aggressiv og voldelig.

Fra påtalemyndighetens side skal det bemerkes at det i grunnlaget for initieringen ikke fremkom nye bevis med direkte relevans for saken, og at personer Tore Sandberg har innhentet uttalelser fra fremstår som karaktervitner. Utsagnene bærer til dels sterkt preg av synsing, som for eks. avdelingsleder Gro Vollebeks forklaring (...) til Tore Sandberg: "På spørsmålet om personalet er samstemt i tvilen om Åge Vidar Fjell kan ha begått det drapet han er dømt for sier vitnet at hun har oppfattet holdningen blant de ansatte som samstemt. Dette er noe de øvrige ansatte har gitt uttrykk for overfor vitnet". Og videre, primærkontakt Terje Sundbøe (...): "Slik du kjenner Åge Vidar, - vil du kunne utelukke at han kan ha drept Olav Fjeld i et slikt tenkt scenario?". Svar: "Ja, det vil jeg nærmest utelukke".

Avhør uten advokat tilstede

I begjæringen(s) (...) heter det: "Som det fremgår av pkt. 3.2.11 ligger det i saken 17 politiavhør av Åge Vidar Fjell. Basert på tidsangivelsene i avhørsrapportene har han samlet sittet i avhør i 55-60 timer. Hele

tiden har dette skjedd uten at advokat har vært til stede. Avhørene fant sted i perioden 10.02. — 22.03.1990.” For ordens skyld gjøres oppmerksom på at avhør første gang fant sted 13.02.90, dagen drapet ble oppdaget. Man kan lett få inntrykk av at politiet har ignorert siktedes rett til forsvarers tilstedeværelse under avhør (de første 3 ganger - nemlig 13.02.90 (...) og 17.02.90 (...)) - ble han avhørt som vitne og skal da følgelig ikke ha forsvarer tilstede). Det er 08.07.08 (ikke dok. ført) foretatt telefonavhør av nå pensjonert politioverbetjent Rolf Christiansen som hadde alle siktetavhørene av domfelte. Jeg viser til hans forklaring, men bemerker at domfelte ved to anledninger ble fremstilt for lege ved psykiatrisk avdeling, Sykehuset i Skien, og at overlegen etter begge konsultasjoner meddelte at domfelte ikke trengte legehjelp og at “det ikke var noe problem med å avhøre Åge Vidar”. Når det gjelder det forhold at forsvareren ble anmodet om å møte uten å etterkomme anmodningen kan det selvsagt være ulike oppfatninger om dette. I den forbindelse vises til strprl. § 232 og påtaleinstruksens § 8-4 som har overskrift “Forsvarerens adgang til å være til stede ved avhøret” og lyder (å jour pr.01 .01.05):

”Dersom mistenkte ber om det, skal forsvareren gis adgang til å være til stede ved avhøret. *Under avhøret må mistenkte ikke rådføre seg med forsvareren før han svarer på spørsmål som blir rettet til ham, hvis ikke politiet samtykker i det.*” (kursivering foretatt av [statsadvokat Halsbog]).

Det ville selvsagt vært en betryggelse at forsvarer var til stede, slik at han eventuelt kunne kommentere avhørets form, men i en drapssak anses det lite trolig at det vil bli gitt anledning for siktede til å konferere med sin forsvarer før han svarer på spørsmål.

Nye uttalelser fra Roald Bjørklund vedrørende Åge Vidar Fjells psyke

Påtalemyndigheten kan vanskelig se at en eller flere vurderinger gjort (26.08.05 — (...) — og tilleggsuttalelse av 04.04.08 (...) — vedrørende besøk i dyrepark) mer enn 15 — 18 år etter den pådømte gjerning kan være relevant i forhold til Åge Vidar Fjells mentale status på og like etter gjerningstidspunktet 10.02.90. Av større vekt antas daværende opplysninger fra psykiatere og psykologer samt ajourførte opplysninger av psykiatriske sakkyndige i forbindelse med sikringssaken å være. Det er et spørsmål om ikke Bjørklunds erklæring og tilleggserklæring (samt det grunnlagsmateriale de bygger på) bør forelegges Den rettsmedisinske kommisjon.

De påberopte nye bevis:

Det som i begjæringen er omtalt som nye bevis fremgår av dens pkt. 3.3. Alle, bortsett fra 2, referer seg til de såkalte 0-dokumenter, jfr.

ovenfor. Det gjelder politiavhør av Knut Erling Strand og Frank Nilsen hvor temaet er en mann med et gevær (antatt av vitnene å være et haglgevær) på veien fra Drangedal mot Porsgrunn, og avhør av vitnet Synnøve Løyland vedrørende en persons utsagn om “et jævlig blodbad”. Først skal det påpekes at det i forbindelse med alvorlige og medieomtalte straffesaker regelmessig kan innkomme en rekke tips av tilsynelatende dramatisk karakter. Det må imidlertid kreves at tipsene rent kvalitativt må være av en slik karakter at kvalifiserer til omfattende etterforskning. De øvrige 2 påberopte nye bevis gjelder for det første kontorsjef Berit Holm (se ovenfor under behandlingen av 0-dokumentene) og dernest Tore Sandbergs samtale med lagrettemedlemmet og meddommeren Berit Synnøve Pedersen. Det er påtalemyndighetens oppfatning at denne form for etterforskning ligger på grensen av det forsvarlige ut fra det grunnleggende prinsipp om lagrettemedlemmenes anonymitet. Dernest er både spørsmål og svar av hypotetisk art.

Konklusjon:

Påtalemyndigheten mener at Åge Vidar Fjell med rette ble dømt av Agder lagmannsrett. Gjenåpning av saken anbefales derfor ikke.

Kommisjonens merknader

Begjæringer om gjenåpning av straffesaker skal etter straffeprosessloven § 394, første ledd, settes frem for Gjenopptakelseskommisjonen.

Det følger av straffeprosessloven § 389 første ledd at en sak som er avgjort ved rettskraftig dom kan gjenåpnes til ny prøving etter begjæring av en part når vilkårene i §§ 390 – 393 foreligger.

Gjenopptakelseskommisjonen skal etter loven ikke være noen ordinær rettsmiddelinstant, og kommisjonen kan ikke overprøve domstolens avgjørelse.

De bestemmelsene som kan være aktuelle i denne saken er straffeprosessloven § 391 nr. 3 og straffeprosessloven § 392 annet ledd.

Etter straffeprosessloven § 391 nr. 3 skal krav om gjenåpning til gunst for domfelte tas til følge ”når det opplyses en ny omstendighet eller skaffes frem et nytt bevis som synes egnet til å

føre til frifinnelse eller avvisning eller til anvendelse av en mildere strafferegulering eller en vesentlig mildere rettsfølge". En rimelig mulighet har vært ansett tilstrekkelig.

Omstendigheter og bevis er nye når de ikke har vært fremme for den dømmende rett, og dermed ikke har kunnet påvirke dommens innhold. Vurderingstemaet vil være betydningen av de nye omstendigheter eller bevis dersom de hadde foreligget for retten da saken ble pådømt, sett i sammenheng med de øvrige bevis og omstendigheter som forelå for den dømmende rett.

Straffeprosessloven § 392 annet ledd åpner adgang for gjenåpning "når særlige forhold gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om siktedes skyld blir prøvd på ny".

Bestemmelsen er ment som en sikkerhetsventil, og selv om bestemmelsen ble endret i 1993 ved at ordet "meget" ble sløyet foran "tvilsomt" er det fremdeles meningen at bestemmelsen skal "brukes med stor varsomhet", jf. Rt. 1999 side 554.

Etter bestemmelsens ordlyd gjelder ingen begrensninger med hensyn til hvilke "særlige forhold" som kan være av betydning ved bedømmelsen av om det er tvilsomt om dommen er riktig. Også nye vurderinger av holdbarheten av de bevis som ble ført for den dømmende rett, kan således komme i betraktning.

Kommisjonen har funnet at vilkårene for å gjenåpne saken etter bestemmelsen i straffeprosessloven § 392 annet ledd er tilstede.

Agder lagmannsretts avgjørelse av 20.09.1990 mot Åge Vidar Fjell er avsagt før toinstansreformen som ble gjennomført i 1995, slik at skyldspørsmålet kun er avgjort av lagretten, som ikke begrunner sine avgjørelser.

Faktum slik retten la til grunn i forbindelse med straffeutmålingen fremgår av dommen jf. side 3 foran.

Det foreligger ikke tekniske bevis som knytter domfelte direkte til selve drapshandlingen. Drapsvåpenet er ikke funnet og man vet

heller ikke med sikkerhet hvilket våpen som ble brukt, utover at det var en hagle. Det er heller ingen vitner til selve drapshandlingen.

Det er derimot foretatt tekniske undersøkelser og analyser samt avhør av vitner som indirekte kaster lys over saken. Etter kommisjonens oppfatning kan imidlertid disse bevisene verken hver for seg eller samlet gi tilstrekkelige holdepunkter for hvem som har utført drapshandlingen. Bevismomentene er på den annen side av interesse ved vurderingen av domfeltes forklaringer i saken. Slik kommisjonen ser det må nettopp domfeltes forklaringer ha stått sentralt ved lagrettens vurdering. Det vil derfor bli knyttet bemerkninger til disse.

Ved vurdering av domfeltes politiforklaringer er det særlig grunn til å se på hans mentale evner. Før saken ble behandlet av lagmannsretten ble det oppnevnt to sakkyndige til å foreta en rettspsykiatrisk vurdering av ham. Avdelingsoverlege Olav Gjernes ved voksenpsykiatrisk sykehusavdeling ved Telemark Sentralsykehus og konstituert overlege Øyvind Nordstrand ved Betanien Hospital i Skien, avga en sakkyndig erklæring 6. april 1990, med et vedlegg utarbeidet av psykolog Ingrid Stokke Jensen den 20.03.90. Hun var også tilknyttet voksenpsykiatrisk sykehusavdeling ved Telemark Sentralsykehus.

Under avsnittet ”*sammendrag og konklusjon*” i de rettsoppnevnte sakkyndiges erklæring heter det:

Sammendrag og konklusjon:

...

Obs. viste tidlig tegn på evneveikhet, og han gikk på spesialskole for evneveike. Det er også forsøkt endel yrkesrettede tiltak som ikke førte fram. Gjennom alle disse år har obs. vist tidlig tegn på mistriivsel og tilpasningsproblemer. Han har følt seg strengt behandlet og mobbet. Obs. fikk i tidlig alder uførhetstrygd, og har siden da bodd fast sammen med sin mor. Han er tidligere dømt for flere hytteinnbrudd, og har hatt en tendens til å snoke rundt i forskjellige hytter og også i huset til avdøde Olav Fjeld. Han kunne her forsyne seg med forskjellige småting, uten at han oppfattet dette som tyveri.

Gjennom hele oppveksten og også i voksen alder har obs. hatt et hissig og dominerende gemytt. Han tyranniserte sine foreldre både med fysisk

vold og verbal utskjelling. Hans søster har gitt uttrykk for redsel for han. Han har ovenfor enkelte personer i livet kunne oppleve et positivt forhold, men stort sett har han vist en tendens til isolering og kommunikasjonssvikt. Både obs. og vitner bekrefter at obs. hadde et relativt dårlig forhold til avdøde Olav Fjeld. Avdøde hadde en tendens til stadig å hakke på han og behandle han som en liten gutt.

Under oppholdet i voksenpsykiatrisk sykehusavdeling viser obs. evne til å ha nytte av miljøet, og tilpasser seg etter hvert bra. Man opplever der at han har et svingende humør, og at han er noe varierende i sin kontakt med andre. Han har en tendens til å bagatellisere de kriminelle handlinger han medgir å ha utført. Han virker flink til å ivareta egne sentrale interesser, viser god utholdenhet i forhold til dette. Han forklarer ikke mere enn det han synes han er nødt til, og han serverer mer enn gjerne "historier" som skal være med å frata han ansvar - og som framstiller han som en relativt uskyldig og rettskaffen person. Man har ellers i observasjonstiden sett at han reagerer med motorisk uro og flushing når man kommer inn på de aktuelle hendelser. Han blir gjerne utflytende i sin tale og mister lett tråden. Fra politiet har man fått informasjon om at han i slike situasjoner har gått inn i krampeliknende tilstander og vært helt utilgjengelig.

Etter siste gangs tilståelse snakker obs. forøvrig helt uanfektet om drapshandlingen. Man ser ingen tegn til motorisk uro eller flushing.

Det er ikke i observasjonstiden påvist noen aktive psykotiske trekk. Det er heller ikke noe i anamnesen som tilsier dette. Ut i fra komparentopplysninger har obs. aldri nydt alkohol eller andre rusmidler.

...

Psykologiske tester viser en IQ-verdi på mellom 60-70.

Vurdering:

Obs. har altså helt fra barnsben av vist tegn på evneveikhet og avvikende personlighetstrekk, med tendens til tyranniserende og dominerende oppførsel. Han har også vist tegn på følelsesmessig isolering og henfallenhet til fantasilivet. Han har vist manglende arbeidsevne, hensynsløs opptreden, mangel på respekt og akseptering av lover og regler, samt betydelig mangel på empati. Han har et kjølig og overfladisk forhold til andre personer. Han har tendens til fortrenging, benekting og bagatellisering. Han oppfyller rent diagnostisk kriteriene for såvel antisosial personlighetsforstyrrelse som schizoid personlighetsforstyrrelse. Tilbaketrekking fra følelsesmessig og sosiale kontakter, samt forkjærlighet for fantasiliv er symptomer på schizoid personlighetsforstyrrelse, og disse blir mer framtrædende etter mors flytting og død. Disse diagnoser i seg selv kvalifiserer i prinsippet ikke til karakteristikk alvorlig sinnslidelse, men kombinert med obs. lave IQ, kan man stille spørsmål om hans tilregnelighet i gjerningsøyeblikket.

I tillegg kommer det fram av sakens akter at obs. sannsynligvis har utført handlingen i en svær affekttilstand, da han følte seg trengt opp i

et hjørne da han ble oppdaget. Man har under observasjonstiden opplevd at pasienten kan få atypiske reaksjoner når han blir satt under press. En slik stressituasjon kombinert med obs. lave IQ, gir han få valgmuligheter når det gjelder adekvat handlingsmønster. Man får inntrykk av at obs. var kommet opp i en følelsesmessig svært stresset situasjon. P.g.a. små intellektuelle ressurser, har ikke obs. sett de forskjellige praktiske muligheter som besto for å komme seg ut av denne situasjonen.

Man vet også at han i pressede situasjoner blir utflytende og kan få krampeliknende anfall. Dette kan skape noe tvil om hvor obs. befinner seg rent mentalt.

Sakens akter og personlig undersøkelse viser likevel at obs. alltid har hatt en god del kontroll over sine handlinger, og også har vist en stor evne til å komme med forklaringer som fritar han for ansvar for ulovlige handlinger. Sett i forhold til den hat-situasjon obs. har hatt i forhold til avdøde og ut i fra obs. tidligere handlingsmønster, er det mer nærliggende å forklare obs. handlinger i denne sak på bakgrunn av hans personlighetsdiagnose. Vi betrakter derfor ikke obs. som alvorlig sinnslidende.

Ut i fra kunnskapen om at obs. har hatt noen krampeliknende anfall i bestemte situasjoner, forestiller en seg at bevissthetsnivået kan ha vært nedsatt i gjerningsøyeblikket.

Obs. har en relativt god detaljhukommelse over de aktuelle hendelser, slik at det ikke er noe som tyder på at bevissthetsnivået var nedsatt.

Konklusjon:

1. Vi anser at obs. ikke hadde en alvorlig sinnslidelse hverken før, under eller etter de påklagede handlinger.
2. Obs. har mangelfullt utviklede sjelsevner.
3. Obs. var ikke bevisstløs eller hadde nedsatt bevissthet i gjerningsøyeblikket.

Lagmannsretten vurderte domfelte på samme måte som de rettsoppnevnte sakkyndige, og fant ham tilregnelig, men med psykisk utviklingshemning svarende til kategorien ”*lettere psykisk utviklingshemmet*” (diagnosesystem ICD 9) med en IQ-verdi mellom 70-60, og da nærmere 60 enn 70.

Selv om domfelte ikke ble ansett å være utilregnelig, viser erklæringen og lagmannsrettens vurdering at domfeltes mentale tilstand var svekket i betydelig grad.

Et særlig aspekt ved domfeltes atferd er, som påpekt av de sakkyndige, at han har hatt tendens til å fortelle ”*historier*” og at

han har ”*forkjærlighet for fantasiliv*”. I denne sammenheng kan det vises til følgende politiforklaring fra vitnets svoger:

Vidar [domfelte] har løsninger på alt. Han lever seg inn i ting, og dersom han tenker og grubler lenge på dette – kan han tro at han har vært med på alt hva det måtte være.

Vitnet tror også dette kan være ang. drapet, selv om han ikke har gjort det. Vitnet vet at Vidar [domfelte] har tenkt på ting – og sagt dette til ham – og det er saker som ikke har hendt eller kan stemme. Vitnet kan ikke gi eksempler på dette.

Enkelte av domfeltes politiforklaringer, særlig innledningsvis, tar også utgangspunkt i at domfelte kan komme med opplysninger til politiet fordi han er synsk.

Ser man på enkelte av politiforklaringene har etterforskeren som har avhørt domfelte åpnet for at han kunne fantasere, idet enkelte spørsmålet innledes med om domfelte kan bruke sine synske evner og svare på politiets spørsmål.

Det forhold at domfelte ble avhørt en rekke ganger med stor intensitet, kan i kombinasjon med hans fantasiliv og mentale evner ellers, etter kommisjonens oppfatning ha ført til at han kan ha forklart seg uriktig. At domfelte også har følt politiets kontakt med ham som et press, bekreftes av følgende uttalelser i domfeltes 16. avhør, avhør av 20.03.90, hvor rapportskriver og Fjell er benevnt med henholdsvis ”R” og ”S”:

R – Åge Vidar, du har selv forklart at du har drept Olav og dessuten stemmer det meste av det som du forklarer med det som virkelig har skjedd i huset?

S – Du mener at det rimer med at det er meg? Jeg forteller til deg for å vise at en annen gjerningsmann har gjort det slik, brukt de samme metodene. Dere må finne de rette gjerningsmennene. Jeg har sagt hundre ganger at jeg ikke har gjort det, men du vil ikke tru meg så da må jeg si jeg har gjort det og så skriver du ned mye. Jeg vil ikke i fengsel for andre mennesker.

Det kan etter kommisjonens oppfatning også stilles spørsmål ved andre sider av avhørssituasjonen.

I avhør 13.02.90 fremgår det av rapportskriverens merknad at domfelte enkelte ganger kun snakker i ”*enstavelsesord og hopper*”

fra den ene tingen til den andre. Han kommer tidvis med setninger som er tatt helt ut av sammenhengen". Rapportskriver bemerker også at domfelte ikke er "...helt enkel å avhøre. Han reiser seg plutselig opp og går mot døra, for å sette seg ned igjen når han blir spurt om han ikke vil fortsette avhøret. Når han ble spurt om ting han syntes det var vanskelig å snakke om, så unnlot han enkelte ganger ganske enkelt å svare på spørsmålene, og når han først svarte sa han bare "ingenting"

Uttalelsene fra rapportskriver viser at kommunikasjonen mellom domfelte og rapportskriver ikke kan ha vært helt enkel, noe som kan utgjøre nok en feilkilde ved det som er protokollert fra avhørene.

Det vises også til avhør av 21.02.90, hvor det heter:

Det er vanskelig å resonnerer med siktede og han kan avbryte og snakke om helt andre ting slik at det virker som han ikke helt forstår hva som blir sagt. Han blir bedt om å snakke sant, men forteller ofte to eller tre versjoner på spørsmål som blir stilt ham og kan ikke gi forklaring på hvorfor han ikke snakker sant.

Påtalemyndigheten har i forbindelse med domfeltes gjenåpningsbegjæring innhentet en politiforklaring fra Kriposetterforskeren som avhørte domfelte de siste femten gangene i 1990, jf. avhør av 09.06.08. Denne politiforklaringen belyser etterforskerens oppfatning av domfelte og avhørssituasjonen og at domfeltes atferd gjorde ham usikker med hensyn til om domfelte kunne la seg avhøre.

Etterforskeren har blant annet forklart at han vurderte domfelte som *"meget spesiell, og lite intelligent"* og at domfelte *"åpenbart trengte hjelp"*. Etterforskeren forklarte at han anmodet den lokale forsvarer på det *"sterkeste"* om at han måtte være til stede under avhørene av domfelte, men vedkommende ønsket ikke å møte opp. Etterforskeren uttrykte *"sin bekymring med å avhøre"* domfelte til etterforskningsleder, men fikk beskjed om å fortsette avhørene. Etterforskeren kontaktet dessuten psykiatrisk avdeling ved sykehuset i Skien, med tanke på å få vurdert om domfelte kunne avhøres, og fikk opplyst at dette skulle være i orden. Noen dager senere tok etterforskeren igjen kontakt med psykiatrisk avdeling

for en ny vurdering. Også denne gangen vurderte legen det slik at domfelte kunne avhøres. Disse aspektene ved avhørssituasjonen ble ifølge etterforskeren redegjort for overfor den dømmende rett.

Kommisjonen vil for øvrig bemerke at innhentet legejournal for perioden 01.02.90 - 01.04.90 fra Telemark Sentralsykehus, voksenpsykiatrisk sykehusavdeling, ikke beskriver slik kontakt som nevnt fra etterforskerens side. Kommisjonen vil påpeke at både vurdering av utviklingshemmede og diagnostikk av psykiske lidelser hos denne gruppen, er vanskelig og forutsetter betydelig lengre observasjonstid enn hos personer uten utviklingshemming. Det er derfor usikkert om et kortvarig møte med en psykiater, spesielt hvis denne ikke hadde spesialkompetanse på utviklingshemmede, kunne være egnet til annet enn en ganske grovmasket avklaring av om siktede lot seg avhøre, spesielt hvis det var dette som var spørsmålet fra politiets side. Når en slik undersøkelse heller ikke er journalført, er det liten grunn til å tro at det har vært gjort spesielt grundige vurderinger av de særlige problemstillingene knyttet til domfeltes psykiske utviklingshemming og avhørssituasjonen.

Kommisjonen finner derfor ikke holdepunkter for å legge vekt på opplysningen om at etterforskeren hadde fått klarsignal fra psykiatere med hensyn til å avhøre domfelte.

For å belyse domfeltes psykiske tilstand nærmere, har privatetterforsker Tore Sandberg fremlagt to erklæringer fra professor dr. philos. Roald A. Bjørklund, fra henholdsvis 2005 og 2008.

I erklæringen av 26.08.05 konkluderer professor Bjørklund på følgende måte:

Den mest sannsynlige ICD-10 diagnose av Observanden er etter den sakkyndiges vurdering. **F71 Moderat psykisk utviklingshemming**. Alternativt bør det utredes hvorvidt **F72 Alvorlig psykisk utviklingshemming** er i bedre overensstemmelse med det aktuelle funksjonsnivå til Observanden. Under enhver omstendighet ansees diagnosen som ble gitt i 1990 å være for optimistisk med hensyn til velfungerende funksjonsevne.

I tilleggserklæring av 04.04.08 konkluderte professor Bjørklund slik:

På grunnlag av det omtalte notat fra besøk i Dyreparken i Kristiansand 8. — 9. september 2007 opprettholder jeg **F71 Moderat psykisk utviklingshemming** som den mest sannsynlige ICD-10 diagnose av Åge Vidar Fjell. Jeg har kommet til at det også er sterkere holdepunkter for diagnosen **F72 Alvorlig psykisk utviklingshemming** i og med at Fjell ikke synes å være påvirket av eller i stand til samme dag å erindre en så pass spesiell hendelse som fotograferingen av ham selv i Sabeltann-kostyme. Jeg opprettholder hovedkonklusjonen om at den diagnosen som ble gitt i 1990 var for optimistisk med hensyn til velfungerende funksjonsevne.

Professor Bjørklund konkluderer med at domfelte har betydelig svekkede mentale evner i henholdsvis 2005 og 2008, som var tidspunktet for undersøkelse av domfelte. I begge uttalelsene konkluderer professor Bjørklund med at vurderingen i 1990, ”*lettere psykisk utviklingshemmet*” (diagnosesystem ICD 9) med en IQ-verdi mellom 60-70, og da nærmere 60 enn 70, var for optimistisk med hensyn til velfungerende funksjonsevne. Dersom professor Bjørklunds uttalelser legges til grunn, innebærer disse i praksis at domfelte hadde så svekkede mentale evner at han burde vært ansett som utilregnelig i strafferettslig forstand i 1990.

Professor Bjørklunds erklæringer ble forelagt Den rettsmedisinske kommisjon, som konkluderte med at det ikke var grunnlag for fullt ut å kunne tiltre professor Bjørklunds konklusjon. Fra vurderingen hitsettes følgende:

Mandatet for den aktuelle utredning er ”å foreta en vurdering av det psykiske utviklingsnivå til Åge Vidar Fjell”.

Som kjent er IQ en variabel som ikke vanligvis endrer seg mye gjennom livsløpet. Det er større usikkerhet ved måling av marginale verdier enn ved gjennomsnittsverdier. Målinger blir også til en viss grad påvirket av livserfaringer.

Det sentrale i denne saken er om Åge Vidar Fjell burde vært ansett som utilregnelig (IQ mindre enn ca 55) i 1990. Han ble ved de daværende sakkyndige og ved to IQ testinger (som barn og i 1990) vurdert å være lettere psykisk utviklingshemmet. I straffelovens betydning vil det være med en IQ på mellom ca 55 og 75, dette atskiller seg fra ICD-10 definisjonen. Strafferettslig må man også supplere IQ test med en klinisk vurdering for å kunne trekke noen konklusjon.

Denne sakkyndige har testet observanden på ny med WAIS, Raven, og Grooved pegboard test, og funnet et marginalt lavere nivå (beregnet

samlet IQ i 1990 var 51, i 2005 ble den beregnet til å være 50 - utførings-IQ henholdsvis 55 og 59 poeng, verbal-IQ 53 og 56 poeng).

Den kliniske bedømmelsen, som fremkommer i erklæringen av 1990 konkluderte med at i totalfungeringen måtte observanden ansees som tilregnelig til tross for den lave IQ. Den kliniske vurderingen i 2005 og -08, tilsier utilregnelighet på disse tidspunkt.

Det foreligger lite objektiv informasjon om observandens livsløp siden 1990. Dersom han har levd i et stimulusfattig miljø, vil fallet i klinisk fungering kunne forklares ved dette. Det er referert at psykolog Austad vurderer observanden som svært dårlig fungerende i dag. Det er også i uttalelsen fra 2008 referert observandens væremåte i et besøk i Dyreparken. Vi finner imidlertid at denne informasjon ikke tilsier at vurderingen i 1990 var gal da.

Denne sakkyndige har vurdert observandens politiforklaringer fra 1990, noe som mandatet ikke omfattet. Vi mener at det ikke er rimelig å tolke disse avhørene uten å se sakens helhet. I den opprinnelige erklæringen er det omtalt hvorledes observanden forklarte seg der og da, det var også referert vitneforklaringer og observasjon i institusjon. Det vises til dette. Vi ser det ikke som relevant i forhold til saken fra 1990 hvordan observanden i dag forklarer seg om saken, hans dårlige fungering tatt i betraktning.

Vi kan ikke tiltre den sakkyndiges konklusjon.

Den rettsmedisinske kommisjon er ikke enig i professor Bjørklunds konklusjon vedrørende situasjonen i 1990. Innvendingene til erklæringen knytter seg i første rekke til at professor Bjørklund har vurdert politiavhørene av domfelte fra 1990, noe som ikke var en del av hans mandat. Det ble dessuten pekt på at det ikke forelå objektiv informasjon om observandens livsløp siden 1990, som tilsa at vurderingen var gal den gang. Det ble dessuten ikke vurdert som relevant for tilregnelighetsvurderingen fra 1990 hvordan domfelte forklarer seg i dag.

Den rettsmedisinske kommisjon deler imidlertid professor Bjørklunds vurderinger om at den kliniske vurderingen i 2005 og 2008, tilsier utilregnelighet på disse tidspunkt.

Gjenopptakelseskommisjonen forstår Den rettsmedisinske kommisjons uttalelse slik at det ikke utelukkes at det kan foreligge informasjon om domfeltes livsløp siden 1990 som kan tilsa en annen vurdering enn den som ble gjort i 1990, jf. ”*Det foreligger lite objektiv informasjon om observandens livsløp siden 1990.*”

Dersom han har levd i et stimulusfattig miljø, vil fallet i klinisk fungering kunne forklares ved dette.”

Det kan i denne sammenheng også vises til at riksadvokaten i påtegning av 20.08.90 måtte be om at de rettsoppnevnte sakkyndige avga en tilleggsuttalelse. Riksadvokaten ba de sakkyndige om å utdype den tvil som kom til uttrykk i hovederklæringen når det et sted ble uttalt at *”men kombinert med obs. lave IQ, kan man stille spørsmål om hans tilregnelighet i gjerningsøyeblikket”*. Det ble også anmodet om at de sakkyndige kommenterte sin anførsel om at *”Psykologiske tester viser en IQ-verdi på 60-70”* når psykolog Jensen i vurderingen som var vedlagt den sakkyndiges rapport, opererer med IQ fra 51 til 75.

Samlet resultat av evnetest – WAIS – tilsa etter psykolog Jensens vurderinger en IQ tilvarende 51. Domfelte ble likevel funnet hjemmehørende i kategorien lettere psykisk utviklingshemmet, dvs. en IQ 55 – 75. Det ble vist til at det dårlige resultatet (IQ 51) var en følge av domfeltes *”manglende prestasjonsangst og samarbeidsvilje ved at han kanskje kunne presset seg noe lenger på enkelte oppgaver”*. Til støtte for sin konklusjon viste også psykolog Jensen til tidligere testing fra 1961, hvoretter domfelte befant seg i området 50 – 70 (øvre del).

Riksadvokaten bad også de sakkyndige om å vurdere behovet for nye psykologiske tester. Det ble dessuten bemerket at de sakkyndige et sted i rapporten *”synes å ha tatt stilling til omtvistede bevisspørsmål når det heter ”han følte seg trengt opp i et hjørne da han ble oppdaget””*.

De rettsoppnevnte sakkyndige avga slik tilleggserklæring 21.08.90:

1) Hos observanden foreligger en kombinasjon av sterkt avvikende personlighetstrekk (schizoid — antisosial) og en moderat intellektuell nivåsenkning. Tidligere tester samt IQ—test foretatt under observasjonen, gir et funksjonsnivå tilsvarende IQ i intervallet godt over 50.

I premissene er det videre pekt på forekomsten av “atypiske reaksjoner når han blir satt under press”. Klinisk observerte vi betydelig uro, utflytende tale, og svekket interpersonell kontaktevne. Fra politiavhør foreligger rapport om kortvarige krampeliknende anfall. Ut fra en

sårbarhetsbetraktning har de sakkyndige vurdert muligheten for kortvarige sinnssykelige tilstander under sterk affekt.

Obs. beskrivelse av situasjonen i gjerningsøyeblikket har variert. Framstillingen har etter hvert fått en slik form at sannsynligheten for en kortvarig abnormtilstand er ringe.

Hendelsesforløpet den aktuelle kvelden kan bedre forstås ut fra kjennskap til observandens personlighetsavvik og de hatliknende følelser han hadde for offeret. Vi anser derfor at obs. ikke var sinnssyk i gjerningsøyeblikket.

2-3) Tidligere testresultater spriker i forhold til IQ-test utført under oppholdet. Forholdene ved den siste testen tyder på en svakt motivert person som ikke medvirker optimalt. Observanden fungerer klinisk på et nivå som mer er i samsvar med tidligere tester, altså i området IQ 60—70.

Ytterligere testing på nåværende tidspunkt vil ikke gi tilleggsinformasjon av verdi for den aktuelle saken.

De rettsoppnevnte sakkyndige fastholdt således sine vurderinger og konklusjon. Etter det opplyste hadde Den rettsmedisinske kommisjon ikke noen vesentlige innvendinger til de sakkyndiges erklæringer.

Ved vurderingen av domfeltes IQ er det også interessant å se vurderingen til psykolog Willy-Tore Mørch, som avga muntlig forklaring for lagmannsretten i 1990. Det fremgår av forsvarer advokat Olav Hestenes' støtteskriv til domfeltes anke til Høyesterett, at psykolog Mørch ikke delte vurderingen til psykolog Jensen. Ifølge psykolog Mørch kunne den manglende prestasjonsangst og samarbeidsvilje som hadde ført til at det ble gjort et påslag av psykolog Jensen i hennes tester fra en IQ 51 til 55 – 75, like godt ha slått ut i testresultatene til en lavere IQ. Det legges til grunn at gjengivelsen av psykolog Mørchs forklaring er korrekt, da dette ikke er bestridt av påtalemyndigheten verken den gang eller i dag.

På bakgrunn av de forskjellige uttalelser som er gitt, er det Gjenopptakelseskommisjonens oppfatning at usikkerheten som knytter seg til om vurderingen av domfeltes tilregnelighet i 1990 var riktig, er forsterket.

Domfelte har i en periode på i overkant av én måned forklart seg totalt sytten ganger for politiet i nokså lange avhør. Han forklarte seg i tillegg for retten, men erkjente ikke straffeskyld.

Kommisjonen har lest og vurdert samtlige politiforklaringer. Ut fra den tvil som knytter seg til domfeltes mentale tilstand og strafferettslige tilregnelighet på tidspunktet for drapet, finner kommisjonen ikke å legge avgjørende vekt på det domfelte har forklart til politiet om sitt kjennskap til åstedet og / eller om det han angivelig hadde sett eller gjort.

De ulike aspekter som er beskrevet ovenfor ved domfeltes mentale tilstand og avhørssituasjonen, svekker således etter kommisjonens oppfatning betydningen av politiavhørene i ikke uvesentlig grad.

Som nevnt ovenfor var det ingen vitner til drapshandlingen, det er ikke sikret noen tekniske bevis som knytter domfelte til drapet og drapsvåpenet er ikke funnet.

Domfelte har i flere avhør forklart at han tilintetgjorde haglgeværet ved å slipe eller smergle opp metalledene og ved å brenne kolben, som var av tre, i et bål utendørs.

Politiet har ved egne undersøkelser påvist at sliping eller smergling av et haglgeværløp vil etterlate seg rikelige mengder med finkornet metallspon.

Politiet har verken inne i eller utenfor domfeltes bolig kunnet påvise metallspon i slike mengder at dette kan underbygge domfeltes forklaring. Undersøkelser av metalleder sikret fra domfeltes eiendom viser at disse ikke er fra noe våpen.

I et bål på utsiden av domfeltes bolig ble det funnet rester av trevirke, som stammet fra lønnetrær. Lønnetrær benyttes til blant annet produksjon av geværkolber, men vokser også fritt i Norge. Det er opplyst at det lå flere lønnetrær på avdødes eiendom da politiet foretok sine undersøkelser.

Det fremgår for øvrig av sakens dokumenter at politiet ikke har funnet spor som med sikkerhet kan tilbakeføres til haglgevær eller haglpatroner fra domfeltes eiendom.

Domfelte har i sine avhør gitt til dels detaljerte beskrivelse av forholdene på åstedet. Basert på de foreliggende opplysninger finner kommisjonen likevel ikke å kunne utelukke at domfelte har oppsøkt avdødes bolig først etter at drapet var begått.

I saken finnes det såkalte 0-dokumenter, dokumenter som etter politiets oppfatning ikke synes å ha relevans for saken. Slike dokumenter ble vanligvis ikke sendt til forsvarer uten at forsvarer ba om det.

Blant disse foreligger det en vitneforklaring om at en person samme dag som liket av fornærmede ble oppdaget, kom inn på et spisested i Skien og uttalte en rekke ganger at *”Det var et jævlig blodbad”*. I avhør med politiet forklarte vedkommende at han hadde hørt av en navngitt person at noen hadde blitt slått ned i Kilebygda. Politiet fulgte ikke opp forklaringen med ytterligere undersøkelser. Det fremgår imidlertid av rapportskrivers merknad at vitnet ble vurdert som et psykiatrisk tilfelle. Videre er det nedtegnet at *”Han oppl. bl.a. at han visste hvem som hadde gjort dette. Det var usynlige mennesker i dyreskikkelser, med maurslukeransikt.”*

Blant 0-dokumentene har kommisjonen videre merket seg politiforklaringene til to vitner som observerte en bil, stående ved veien med fulle lys på, ikke langt unna Kilebygda rundt kl 23.00 drapskvelden. De to forklarte at en mann hevet et haglegevær til skulderen og siktet mot vitnenes bil da denne var på høyden med mannens bil. Begge vitnene mente de ville kunne gjenkjenne mannen ved fotokonfrontasjon. Privatetterforsker Sandbergs kontakt med vitnene i forbindelse med arbeidet med gjenåpningsbegjæringen, har avklart at vitnene ikke ble kontaktet av politiet. Politiet gjorde heller ikke noe for å kartlegge hvem denne mannen var.

Kommisjonen har også vært i kontakt med kontorsjef Berit Holm i Advokatfirmaet Hestenes og Dramer & Co, som blant annet administrerte straffesaksdokumentene for advokat Olav Hestenes i den aktuelle saken. Hun opplyste at forsvarer neppe hadde rekvirert og gjennomgått 0-dokumentene, idet hun ikke kjente til innholdet

av de vitneforklaringene som er gjennomgått ovenfor. Dette har hun også undersøkt med de øvrige advokater i firmaet som var involvert i arbeidet med straffesaken. Kommisjonen legger til grunn at opplysningene i 0-dokumentene derfor heller ikke var kjent for den dømmende rett.

Gjennomgangen ovenfor viser at det foreligger omstendigheter som ikke har vært vurdert av den dømmende rett.

Når disse omstendighetene vurderes opp mot det bevisbildet som forelå på tidspunktet for domfellelsen, finner kommisjonen etter en samlet vurdering at det foreligger særlige forhold som gjør det tvilsomt om dommen er riktig, og at tungtveiende hensyn tilsier at spørsmålet om domfeltes skyld blir prøvd på nytt, slik at man skal føle seg overbevist om at ingen urett har skjedd.

Saken gjenåpnes med dette med hjemmel i straffeprosessloven § 392 annet ledd. Gjenåpningen omfatter samtlige forhold i dommen.

Avgjørelsen er enstemmig.

Konklusjon:

Begjæring om gjenåpning i sak nr. 2008 00067 tas til følge.

Janne Kristiansen

Ann-Kristin Olsen

Svein Magnussen

Birger Arthur Stedal

Ingrid Bergslid Salvesen

